ZESZYTY NAUKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ 1975

Seria: Matematyka-Fizyka z. 26 Nr kol. 441

Janusz CZOPIK

O ZASTOSOWANIU PROGRAMOWANIA LINIOWEGO DO WYZNACZANIA PARAMETRÓW WZORU EMPIRYCZNEGO

Przypuśćmy, że mamy zadaną tablicę wartości pewnej funkcji

$$y_k = f(x_k, a_1,\dots,a_n) \qquad k = 1(1)N$$

x	x_1	x_2	x_3	...	x_N
y	y_1	y_2	y_3	...	y_N

$n < N$

Zakładamy, że znamy postać funkcji $y = f(x, a_1,\dots,a_n)$, nie znamy jednak wartości liczbowych parametrów $(a_1,\dots,a_n)$.
Załóżmy dalej, że wartości x_k są uporządkowane rosnąco

$$x_1 < x_2 < x_3 \quad \dots < x_N$$

oraz przyjmijmy następujące oznaczenia $A = (a_1,\dots,a_n)$

$$f(x, a_1,\dots,a_n) = f(x, A)$$

Przy ustalonym wektorze parametrów $A = (a_1,\dots,a_n)$ można wyznaczyć maksymalne odchylenie dla funkcji $f(x, A)$

$$\max_{k=1(1)N} \left|y_k - f(x_k, A)\right|$$

Oznaczamy

$$\rho = \inf_{\{A \in R^n\}} \max_{k=1(1)N} \left|y_k - f(x_k, A)\right|.$$

Wektor parametrów $A^* = (a_1^*, a_2^*,\dots,a_n^*)$, dla którego osiągnięte jest infimum

$$\max_{k=1(1)N} \left| y_k - f(x_k, A) \right| = \rho$$

nazwiemy optymalnym wektorem parametrów wzoru empirycznego.
Niech

$$\varphi(A) = \max_{k=1(1)N} \left| y_k - f(x_k, A) \right|$$

Jak wiadomo [1], jeżeli dla każdego $k = 1(1)N$ funkcja $f(x_k, A)$ jest funkcją ciągłą zmiennej A w punkcie (A_o), to funkcja $\varphi(A)$ jest ciągła w tym punkcie.
Jeżeli funkcja $f(x, A)$ jest ciągła w R^{n+1} i przy pewnym $A_o \in R_n$ zbiór

$$M(A_o) = \left\{ A \in R^n \;\middle|\; \varphi(A) \leqslant \varphi(A_o) \right\}$$

jest ograniczony, to istnieje punkt, w którym funkcja $\varphi(A)$ osiąga swoje minimum.

W niniejszej pracy rozważymy tylko przypadek, gdy funkcja $f(x, A)$ jest liniowa ze względu na parametry $a_1, a_2, \ldots, a_n$.
Załóżmy, że funkcja $f(x, A)$ ma postać:

$$f(x, A) = \varphi_o(x) + \sum_{i=1}^{n} \varphi_i(x) a_i,$$

gdzie funkcje $\varphi_i(x)$ dla $i = 1(1)n$ określone i ciągłe we wspólnym przedziale zawierającym punkty $x_1, \ldots, x_N$.
Niech

$$\rho = \min_{\{A \in R^n\}} \max_{k=1(1)N} \left| y_k - \varphi_o(x_k) - \sum_{i=1}^{n} \varphi_i(x_k) a_i \right| \tag{1}$$

Wprowadźmy oznaczenia

$b_{ki} = \varphi_i(x_k)$, $b_k = y_k - \varphi_o(x_k)$ dla $i = 1(1)n$, $k = 1(1)N$

$b_{N+j,i} = - b_{ji}$, $b_{N+j} = - b_j$ dla $j = 1(1)N$

Ponieważ $|x| = \max\{x, -x\}$, zatem

$$\max_{k=1(1)N} \left| y_k - \varphi_o(x_k) - \sum_{i=1}^{n} \varphi_i(x_k)\, a_i \right| = \max_{k=1(1)N} \left| \sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i + \varphi_o(x_k) - y_k \right| =$$

$$= \max_{k=1(1)2N} \left(\sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i - b_k \right).$$

Wobec czego (1) można przedstawić w postaci:

$$\rho = \min_{\{A \in R^n\}} \max_{k=1(1)2N} \left(\sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i - b_k \right) = \max_{k=1(1)2N} \left(\sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i^* - b_k \right) \tag{2}$$

Wykażemy, że zagadnienie (2) jest równoważne następującemu zagadnieniu programowania liniowego (patrz także [1] i [2]).

Wprowadźmy nową zmienną z.

Zagadnienie (2) jest równoważne zadaniu:

Znaleźć minimum z przy ograniczeniach

$$\eta_k(A) = \sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i - b_k \leqslant z \qquad k = 1(1)2N \tag{3}$$

D o w ó d. Niech punkt $(A_o, z^{(o)}) = (a_1^{(o)}, a_2^{(o)}, \ldots, a_n^{(o)}, z^{(o)})$ będzie rozwiązaniem zadania (3).

Zatem

$$z^{(o)} = \max_{k=1(1)2N} \eta_k(A_o) \geqslant \min_{A} \max_{k=1(1)2N} \eta_k(A) = \rho \tag{4}$$

Z drugiej strony dla punktu $A^* = (a_1^*, \ldots, a_n^*)$, który jest rozwiązaniem (2) mamy:

$$\eta_k(A^*) \leqslant \rho \qquad k = 1(1)2N \tag{5}$$

skąd wynika, że

$$A^*, \quad z = \rho$$

spełniają ograniczenia (3) i dlatego $z^{(o)}$ jako minimum przy spełnionych ograniczeniach (3) jest nie większe od ρ

$$z^{(o)} \leqslant \rho . \tag{6}$$

Z (4) i (6) widzimy, że $z^{(o)} = \rho$, zatem spełnione jest (2).
Załóżmy teraz, że A^* spełnia (2), czyli

$$\max_{k=1(1)2N} \eta_k(A^*) = \min_{A} \max_{k=1(1)2N} \eta_k(A) = \rho$$

udowodnimy, że zachodzi (3).
Z (2) wynika:

$$\rho = \max_{k=1(1)2N} \left(\sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i^* - b_k \right) \geqslant \sum_{i=1}^{n} b_{ki}\, a_i^* - b_k, \quad k = 1(1)2N,$$

a więc $(a_1^*, a_2^*, \ldots, a_n^*, \rho)$ jest rozwiązaniem zadania (3) i to rozwiązaniem optymalnym.

Uwaga. Ponieważ większość ośrodków obliczeniowych wyposażonych w komputery posiada programy dla rozwiązywania zadań programowania liniowego, zatem przedstawiona metoda może być łatwo stosowana w praktyce.

Wpłynęło do Redakcji w grudniu 1974 r.

LITERATURA

[1] Демьянов В.Ф., Малоземов В.Н.: Выдение в минимакс. Москва 1972.
[2] Зуховицкий С.И., Авдеева Л.И.: Линейное и выпуклое программирование. Москва 1967.

О ПРИЛОЖЕНИИ ЛИНЕЙНОГО ПРОГРАММИРОВАНИЯ ДЛЯ НАХОЖДЕНИЯ ПАРАМЕТРОВ ЭМПИРИЧЕСКОЙ ФОРМУЛЫ

Р е з ю м е

Рассматривается применение линейного программирования для нахождения оптимальных параметров эмпирической формулы, которую задается совокупностсю табличных значений. Предполагается линейность формулы относительно параметров.

ON THE APPLICATION OF THE LINEAR PROGRAMMING TO DETERMINATION OF THE PARAMETERS OF AN EMPIRICAL FORMULA

S u m m a r y

This paper presents the application of the linear programming to determination of the optimal parameters of an empirical formula.